

**COM PODEM INCORPORAR
LA PERSPECTIVA LGBTI+
ALS SERVEIS I RECURSOS
DE LA DIRECCIÓ GENERAL
D'ATENCIÓ A LA INFÀNCIA
I L'ADOLESCÈNCIA**

Generalitat
de Catalunya

SUMARI

1. PRESENTACIÓ	3
2. OBJECTIUS DE LA GUIA	4
3. MARC NORMATIU	5
3.1 Àmbit internacional.....	5
3.2 Àmbit europeu.....	5
3.3 Àmbit estatal.....	6
3.4 Àmbit català.....	6
4. EL LLENGUATGE: EL CREADOR DE LA NOSTRA REALITAT	8
4.1 Llenguatge escrit	8
4.2 Llenguatge oral	14
4.3 Llenguatge simbòlic	15
5. MODEL D'INTERVENCIÓ	17
6. PREVENCIÓ DE L'LGTTBI-FÒBIA	21
7. INDICADORS D'AVUACIÓ	30
8. ACTIVITATS	31
9. GLOSSARI	45
10. GRUP DE TREBALL	48
11. BIBLIOGRAFIA	50

1. PRESENTACIÓ

La guia que teniu a les mans és el resultat de la col·laboració entre la Secretaria d'Infància, Adolescència i Joventut, a través de la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA) del Departament de Drets Socials, i Secretaria d'Igualtats, a través de la Direcció General de Polítiques Públiques LGBTI+ del Departament d'Igualtat i Feminismes.

Un treball conjunt que també ha comptat amb la participació de professionals de la DGAIA de tots els territoris, del personal tècnic de la secretaria i les direccions generals, així com de persones expertes del teixit associatiu, amb l'objectiu de dissenyar entre totes una guia que faciliti actuacions concretes i esdevingui una eina pràctica i fàcil d'utilitzar.

Aquesta guia té com a finalitat la incorporació de la perspectiva LGTBI+ a tots els serveis i recursos de la DGAIA, per tal que totes les persones que hi treballen disposin de les eines i els mitjans necessaris per dur a terme la seva tasca educativa i d'acompanyament a infants, adolescents i joves, també des de la vessant de la diversitat afectiva, sexual i de gènere.

També vol contribuir a fer dels serveis i recursos de la DGAIA espais segurs, on tots els infants, adolescents i joves que hi són atesos puguin desenvolupar-se plenament, independentment de la seva orientació sexual o identitat o expressió de gènere i ser educats en els valors de la igualtat i la diversitat.

2. OBJECTIUS DE LA GUIA

En aquest apartat us presentem els objectius de la Guia, per tal que les diferents accions a portar a terme es facin en la direcció que s'hi marca. Només així podreu garantir la coherència entre una nova perspectiva revisada, un nou sentir i un nou fer.

Volem que cada objectiu sigui una inspiració d'aire fresc, que us guïï i us faciliti l'endinsament en el vostre món interior, per poder revisar amb valentia tots els aspectes que hàgiu de canviar per evolucionar cap a un món sense discriminacions ni violències.

Aquests objectius són:

- (Re)Pensar-vos per canviar i actualitzar la vostra perspectiva dels gèneres, per sentir-vos amb la suficient seguretat i confiança per acompanyar la diversitat afectiva, sexual i de gènere d'infants, adolescents i joves per tal que cada persona es pugui expressar lliurement.
- Elaborar un document útil de temàtica específica LGBTI+ per a totes les persones que dediqueu el vostre temps i les vostres energies a acompanyar infants, adolescents i joves, perquè conjuntament pugueu créixer en llibertat i des de la reflexió crítica.
- Acompanyar el procés de desenvolupament d'infants, adolescents i joves des d'una mirada crítica, capaç de qüestionar-se els diferents rols, estereotips, prejudicis i estigmes de gènere que són els principals causants de patiment i discriminació.
- Revisar els diferents models d'aprenentatge del sistema sexe/gènere, que us permetrà allibe-

rar-vos d'aquest dogma i apropar-vos a la idea de poder trencar amb totes les limitacions que el sistema binari i heteropatriarcal ha provocat. Camineu plegats i plegades cap a una societat més igualitària i equitativa.

- Recordar, és a dir, tornar a passar pel cor els valors que us puguin identificar com a professionals del món social: sensibilitat, acceptació, respecte...

3. MARC NORMATIU

3.1 Àmbit internacional

En l'àmbit **internacional**, l'instrument jurídic de referència és la [Declaració Universal dels Drets Humans](#), del 10 de desembre de 1948. En destaquem **l'article 1 i l'article 7**.

3.2 Àmbit europeu

En l'àmbit **europeu**, cal esmentar la [Resolució](#) sobre la igualtat de drets de les persones homosexuals a la Comunitat Europea, del Parlament Europeu del 8 de febrer de 1994.

[Resolució](#) del Parlament Europeu sobre l'homofòbia a Europa del 18 de gener de 2006.

[Resolució](#) del 24 de maig de 2012, sobre la lluita contra l'homofòbia a Europa.

[Directiva 2000/78/CE](#), del Consell, relativa a l'establiment d'un marc general per a la igualtat de tracte al lloc de treball i en l'ocupació.

[Article 21 de la Carta de drets fonamentals de la Unió Europea](#) per mitjà del qual es consagra, entre altres, la prohibició de discriminació per orientació sexual com a dret primari de la Unió. No estan inclosos, però, els preceptes per raó **d'identitat de gènere**.

3.3 Àmbit estatal

Pel que fa a l'àmbit de l'**Estat espanyol**, destaquem l'**article 10 i 14** de la [Constitució espanyola](#), com a norma suprema de l'ordenament jurídic espanyol.

D'altra banda, s'han dut a terme, algunes iniciatives legislatives, entre les quals cal destacar:

[Llei 13/2005](#), d'1 de juliol, per la qual es modifica el Codi civil en matèria de dret a contreure matrimoni.

[Llei 14/2006](#), de 26 de maig, sobre tècniques de reproducció humana assistida.

[Llei 3/2007](#), de 15 de març, reguladora de la rectificació registral de la menció relativa al sexe de les persones.

[Llei 62/2003](#), de 30 de desembre, de mesures fiscals, administratives i de l'ordre social (articles del 27 al 43).

[Llei orgànica 10/1995](#), de 23 de novembre, del Codi penal.

3.4 Àmbit català

A Catalunya, es va aprovar la [Llei 11/2014](#), del 10 d'octubre, per garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals i per a erradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia, per tal d'assegurar que a Catalunya es faci efectiu el dret a la igualtat i a la no-discriminació per raó d'orientació sexual, d'identitat de gènere o d'expressió de gènere, en els àmbits tant públics com privats, sobre els quals la Generalitat i els ens locals tenen competències.

Article 10. Formació i sensibilització

1. Les administracions públiques de Catalunya han de garantir la formació i la sensibilització adequada dels professionals que fan tasques de prevenció, detecció, atenció, assistència i recuperació en els àmbits de la salut, l'educació, el món laboral, els serveis socials, la justícia i els cossos de seguretat, l'esport i el lleure, i la comunicació.
2. S'ha d'impulsar la formació del personal, tant funcionari com laboral, no transferit d'altres administracions públiques, per mitjà de convenis de col·laboració o altres instruments.

Article 11. Deure d'intervenció

1. Els professionals a què fa referència l'article 10, si tenen coneixement d'una situació de risc o tenen una sospita fonamentada de discriminació o violència per raó d'orientació sexual, identitat de gènere o expressió de gènere, tenen el deure de comunicar-ho als cossos i forces de seguretat i a l'òrgan competent.
2. Als efectes del que estableix l'apartat 1, s'ha d'elaborar un protocol específic d'actuació.

Article 17. Acció social

1. Les administracions públiques de Catalunya han de posar especial cura al suport a adolescents i joves LGBTI que estiguin en situació de vulnerabilitat o aïllament social i han de treballar en la prevenció de situacions que puguin atemptar contra la vida o la salut d'aquestes persones per causes derivades de llur condició personal.
2. L'Administració de la Generalitat ha d'impulsar mesures i actuacions de suport per a adolescents i joves LGBTI que hagin estat expulsats del domicili familiar o n'hagin marxat voluntàriament a causa de situacions de maltractament i pressió psicològica.
3. S'han d'establir mesures de prevenció per a les persones LGBTI que puguin patir discriminació múltiple, amb l'objectiu d'evitar situacions de discriminació, risc d'exclusió social i vulnerabilitat.
4. En les residències o altres equipaments en què es diferencien els espais per sexes, s'ha de vetllar perquè la persona transgènere pugui fer ús dels espais assignats al gènere sentit

Article 23. Persones transgènere i persones intersexuals

1. En l'àmbit de les administracions públiques de Catalunya, especialment en l'àmbit educatiu i universitari, s'han d'establir per re-

glament les condicions perquè les persones transgènere i les persones intersexuals siguin tractades i anomenades d'acord amb el nom del gènere amb què s'identifiquen, encara que siguin menors d'edat.

També a Catalunya, es va aprovar la Llei 19/2020, del 30 de desembre, d'igualtat de tracte i no-discriminació, que té com a objecte garantir el dret a la igualtat de tracte i a la no-discriminació i eradicar qualsevol actuació o comportament que pugui atemptar contra la dignitat de les persones i contra el lliure desenvolupament i la lliure expressió, sense cap mena de discriminació, de la pròpia personalitat i de les capacitats personals.

Article 13. Atenció a infants, adolescents, joves, gent gran i persones amb discapacitat

1. Les administracions públiques, les entitats i les persones incloses en l'àmbit d'aplicació subjectiu d'aquesta llei han de garantir els drets d'infants, adolescents, joves, gent gran, persones amb discapacitat o trastorn mental, minories culturals i religioses i joves migrants sols a una vida digna, a l'autonomia personal i a no ésser subjectes de discriminació, i han d'establir, si s'escau, les accions positives destinades a protegir-los, amb l'objectiu de millorar-ne les condicions de vida, afavorir-ne la incorporació al món laboral o l'accés a béns i serveis essencials, promoure'n l'apoderament i garantir-los l'acompanyament necessari per a poder desenvolupar llur projecte de vida.
-

4. EL LENGUATGE: EL CREADOR DE LA NOSTRA REALITAT

Aquest apartat de la Guia és una invitació a fer una revisió personal i col·lectiva de com utilitzem el llenguatge escrit, oral i representatiu en els serveis i recursos de la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (d'ara en endavant, DGAIA), i també una invitació a construir una realitat diferent a l'existent fins ara a la vostra feina, per tal que sigui respectuosa amb totes les persones pel que fa a les qüestions de gènere i orientació sexual.

En l'imaginari col·lectiu de la nostra societat hi ha moltes expressions, mots, paraules, etc. que en utilitzar-les perpetuen encara més els estereotips i l'estigma cap a les persones a les quals fan referència.

Per això, ens hem de preguntar: per què cal incorporar la perspectiva de gènere i LGBTI+ en les nostres publicacions i en els nostres documents?

La resposta és perquè el llenguatge és una eina de canvi social. Amb el llenguatge reflectim una forma de ser, pensar i actuar davant la nostra societat i en correspondència amb ella.

4.1 Llenguatge escrit

El llenguatge que utilitzeu en qualsevol document, ja sigui públic o privat, ha de comptar amb les persones LGBTI+ i, per tant, ha de respectar les diferents orientacions sexuals, expressions i/o identitats de gènere, i evitar qualsevol mena de discriminació per aquest motiu.

Com ja hem comentat més amunt, l'acompanyament a les persones LGBTI+ necessita canvis en la nostra manera de pensar, sentir i actuar. També és molt important poder canviar l'estructura

de pensament heteronormatiu, amb la qual hem dissenyat tot el model d'atenció per poder donar respostes qualitatives a cada infant, adolescent i jove i a les seves famílies. Això no vol dir que totes aquestes mesures només vagin destinades a les persones que s'identifiquen com a LGBTI+, tot el contrari, ja que cauríem en un greu error. Totes les mesures presentades van dirigides a totes les persones, amb la finalitat de poder-nos deslliurar de tots els aprenentatges heterosexistes, masclistes, racistes, patriarcals i binaris que hem anat aprenent i practicant al llarg de la nostra vida.

Podem arribar a crear respostes personalitzades per a cada procés de vivència del sexe i el gènere. D'aquesta manera, no només pretenem adequar el llenguatge en tots els documents, sinó també generar aquest canvi de mirada amb perspectiva de gènere i LGBTI+ per tal que tots els nois, noies i nois¹ puguin viure la seva identitat i/o pràctica sexual i de gènere amb total llibertat, respecte, seguretat, lliure de judici, crítica i discriminació.

Cal posar l'atenció en el fet que molts documents han estat redactats seguint normes androcèntriques, sexistes, binàries i heteronormatives. Un exemple és la defensa de la forma masculina genèrica i no marcada del llenguatge, emprada per designar ambdós sexes. La podeu continuar utilitzant, tot i saber que hi ha moltes persones que en queden excloses i, per tant, que queden relegades de nou als marges de la normativitat, en què és més recurrent patir discriminacions i tot tipus de violències.

1 Nois: utilitzem aquesta forma per indicar el gènere neutre i no-binari.

El gènere és una construcció sociocultural i relacional, i la nostra societat, estructurada des del patriarcat, ha perpetuat aquest privilegi i l'opressió de l'home blanc heterosexual envers els altres gèneres, orientacions sexuals, expressions de gènere, realitats corporals, orígens diferents, classes socials, etc. Per tant, tenim el poder de transformar la nostra societat si tenim en compte totes les maneres de ser, estar i estimar.

Llavors, què és el que ens continua portant a perpetuar aquesta norma que provoca desigualtat, quan una gran part de la societat ja ha posat de manifest que no està d'acord amb les conseqüències que genera aquest sistema d'opressió?

Transformar la realitat depèn de vosaltres.

A continuació, per tal d'actuar coherentment, us convidem a fer una revisió dels diferents documents institucionals i de la pròpia pràctica interna, per tal d'introduir-hi les esmenes que proposem en aquesta Guia.

Eines tècniques en relació amb els serveis o recursos de la DGAIA

Cal que incorporeu aquesta nova perspectiva per tal que tots els documents es regeixin pels criteris d'ús del llenguatge no sexista i respectuós amb totes les maneres de ser, sentir i estimar. Aquests canvis us han de conduir a una nova realitat i a un canvi estructural del servei o del recurs en el qual treballeu.

Cal revisar els documents següents i tots els altres que es vagin creant:

- Memòria anual (MA)
- Programació anual (PA)

- Projecte educatiu de centre (PEC)
- Reglament de règim intern (RRI)
- Protocols d'arribada
- Protocols d'observació

Tots aquests documents són la base de l'acompanyament a infants, adolescents i joves, i, per tant, són cabdals per generar els canvis dels quals estem parlant. Així doncs, **no només parlem de llenguatge**, sinó de tot allò que pot arribar a implicar un canvi estructural.

La revisió proposada en aquests documents donarà com a resultat que totes les persones que viuen als serveis i recursos tinguin la confiança i la seguretat de poder viure la seva identitat i/o expressió de gènere i la seva orientació sexual de manera plena i amb total llibertat.

Eines tècniques i organitzatives en relació amb la població atesa

Cal que incorporem també aquesta nova perspectiva als documents següents:

- Manuals d'acollida per a professionals, infants, adolescents i joves
- Protocol d'observació (PO)
- Projecte educatiu individual (PEI)
- Informe tutorial de seguiment educatiu (ITSE)
- Informe proposta (IP)
- Projecte personal d'autonomia (PPA)
- Pla de treball individual (PTI)
- Pla de treball amb les famílies i pla de millora amb les famílies
- Devolutiva tècnica
- Compareixença de desistiment d'habitatge
- Compareixença de desistiment econòmic
- Revisió del pla de treball (PTI)

- Informe proposta dels educadors o educadores de pisos
- Informes proposta referents de l'Àrea de Suport als Joves Tutelats i Extutelats (ASJTET)
- Síntesi avaluativa (SIAV)
- Projecte educatiu individual i familiar (PEIF)
- Informe de seguiment educatiu i familiar (ISEF)

Eines i mecanismes de coordinació interna entre professionals

En aquest apartat, els documents que s'han de revisar són els següents:

- Comunicats
- Agenda
- Diari
- Traspàs d'activitats
- Traspàs i registre de salut
- Traspàs entre torns
- Registre de trucades
- Incidències
- Registre de tutories
- Actes de les assemblees

Segurament, aquests documents requereixen molta més atenció per part vostra que tots els altres, ja que defineixen la coherència interior entre el que pensem, el que sentim i el que fem. De la manera que parlem dels nois i les noies que acompanyeu preveu l'èxit que tindrà, amb vista a generar oportunitats, la relació amb ells, elles i ellis.²

² Ellis fa referència a la tercera persona del plural de les persones de gènere no-binari. Es troba en procés d'estudi per la normativa lingüística.

A la pràctica

Eines tècniques i organitzatives en relació amb la població atesa i amb els serveis o cursos de la DGAIA

- Primer de tot, heu de connectar amb les necessitats de cada infant, adolescent i jove pel que fa a la diversitat afectiva, sexual i de gènere. Això no vol dir que com a professionals necessiteu saber si cada un és lesbiana, cis, heterosexual, trans*... sinó simplement tenir present que és una realitat més, per tal de no repetir tots els patrons apresos fins ara.
 - La utilització del masculí genèric no és un reflex de tot el ventall de realitats existents:
 - En comptes de “Protecció dels infants i els adolescents” podeu fer servir “Protecció de la infància i l’adolescència”
 - En comptes de “La incorporació de nous treballadors al centre” podeu fer servir “La incorporació de noves persones treballadores al centre”
 - En comptes d’“Al centre li interessa disposar d’educadors” podeu fer servir “Al centre li interessa disposar de persones amb la formació universitària d’Educació Social”
 - En comptes de “... també tindràs un referent” podeu fer servir “... també tindràs una persona de referència”
 - En comptes de “el teu tutor farà...” podeu fer servir “la persona que et fa el seguiment farà...” o “la persona que et tutoritza farà...”
 - Usos genèrics recurrents:
 - Adolescents - Adolescència
 - Amics - Amistats
 - Director - Direcció (tot i que, si sabem el gènere de la persona que ocupa el càrrec, sí que utilitzarem el gènere correcte per dirigir-nos-hi; en aquest cas, director, directora o directori)³
 - Nens - Infància, canalla, mainada
 - Nois - Joventut, jovent
 - Pares - Progenitors, famílies (tot i que si coneixem la tipologia de família: monoparental femenina o masculina, dues mares, dos pares..., utilitzarem la forma concreta per designar-la)
 - Treballadors - Personal, plantilla
 - Usuaris - Persones usuàries
 - Voluntaris - Voluntariat
- Cal tenir en compte i cal tenir present la gran varietat familiar que molts infants, adolescents i joves tenen.
 - Quan dieu, per exemple, “Per sobre dels drets dels seus pares” esteu obviant i menystenint totes les realitats: la del fet que el seu pare i/o mare estan morts, la de qui té dos pares, la de qui té una sola mare, la de qui té un pare trans* i una mare cis, etc. per evitar-ho, podeu fer servir “Per sobre dels drets de la persona o persones progenitores”
 - Cal evitar l’ús de cursives o cometes quan utilitzeu termes que fan referència a les persones LGBTI+ per tal de defugir les connotacions negatives i estereotipades i les dobles lectures.
 - En comptes de “si al nostre centre hi ha un nen “trans*” podeu fer servir “si al nostre centre hi ha una persona trans* (sense cometes)”
 - Cal tenir coneixement del marc conceptual per tal de fer esment de totes les realitats. En

³ Directori: utilitzem aquesta forma per indicar el gènere neutre i no-binari.

cas de dubte, utilitzeu el terme que englobi les persones LGBTI+.

- Per exemple, cal evitar utilitzar la paraula gai per anomenar a totes les persones LGBTI+.
- Cal desvincular les persones trans* i intersexuals de la patologització mèdica.
 - Per exemple, cal **evitar** utilitzar l'expressió **trastorn d'identitat de gènere**.
 - Cal tenir en compte que la simple pregunta: "però, és nen o nena?" pot respondre a la patologització dels cossos que no són normatius segons la definició de la medicina clàssica.

A la pràctica

- Cal repensar els espais comuns del servei o recurs.
 - Per exemple, els lavabos estan separats segons el sistema binari home i dona? Algunes persones poden sentir-se incòmodes si han d'utilitzar, per norma, un lavabo en concret.
 - Adequar els lavabos per a un ús genèric (persones) i no per gènere: els **lavabos inclusius** per a tothom i alguns **pictogrames** us poden ajudar.
 - Crear un espai de confidencialitat per a les persones que necessiten canviar-se amb total privacitat.
 - Adequar horaris per tal de donar resposta a totes les necessitats existents.
 - En tots els lavabos hi ha d'haver tots els elements comuns: papereres, canviadors, assecador de cabell, etc.

- A més d'incorporar tots els canvis, cal preguntar a la persona quin lavabo prefereix utilitzar.
- Al mateix temps, hem de treballar preventivament per poder preservar la seguretat de cada infant, adolescent i jove.

- També cal repensar els espais individuals.
 - En el cas de la distribució de les llars, a l'hora d'ubicar un infant, adolescent i jove en una llar, habitació, mòdul, etc. o en la sol·licitud de canvi de llar, habitació, etc. cal fer-ho tenint en compte la perspectiva de gènere i LGBTI+.
 - La prevenció sempre és el millor indicador de la qualitat de vida al servei o recurs.

- En molts documents indiqueu que cal recollir les dades de cada infant, adolescent i jove segons el seu gènere.

Proposta:

- En comptes d'indicar home o dona, seguint el binarisme, podeu fer servir Home, dona i persona no-binària. O bé, dona, home i persona no-binària.
- També hi podeu deixar directament un espai en blanc i emplenar-lo en funció del que contesti la persona.
- També cal incorporar la referència al nom sentit per a totes aquelles persones a les quals fa referència.

Nom i cognoms

Nom sentit (*)

(*) Aquest espai s'ha d'emplenar en cas que la persona trans* o intersexual s'identifiqui amb el nom sentit, d'acord amb la targeta sanitària expedida pel CatSalut.

Vegeu l'[Acord GOV/45/2022](#), de 15 de març, pel qual s'aprova l'Estratègia per incorporar la referència al no-binarisme, al nom sentit i a la diversitat familiar en els documents administratius i en els sistemes d'informació, i es crea la Comissió Interdepartamental d'Implementació i Seguiment d'aquesta Estratègia.

- Segons els principis de l'acolliment residencial, cal que treballem per a la no-discriminació i la normalització. És molt important tenir en compte que el procés de normalització ens porta a "crear, acollir-se a normes, regulacions o criteris d'optimització d'un procés".
- Per tant, normalitzar implica que com a professionals heu de treballar per tal que totes les persones LGBTI+ puguin ser reconegudes per la norma. Aquesta norma és la que té els privilegis i el poder, és a dir, l'heterocisnorma i el binarisme de gènere. Per tant, la tasca psicoeducativa ha de ser:
 - Incorporar la perspectiva LGBTI+ al vostre pensament per tal de crear noves realitats vives i sanes per a tota la infància, adolescència i joventut que resideix en els diferents serveis i recursos de la DGAIA.
 - Tenir present els diferents factors de discriminació de les persones LGBTI+, ja sigui per raó de sexe, d'identitat de gènere, d'orientació sexual, d'expressió de gènere, de sexualitat...
- Seguint amb la idea d'incorporar la perspectiva LGBTI+, una altra proposta és que com a professionals dels diferents serveis i recursos de la DGAIA coneguem la Xarxa de Servei d'Atenció Integral LGBTI (d'ara en endavant, SAI LGBTI)

del Departament d'Igualtat i Feminismes de la Generalitat de Catalunya.

- Atesa la necessitat de crear xarxa amb el territori on està ubicat el servei o recurs en el qual treballem, cal iniciar els contactes per reunir-vos i coordinar-vos amb les persones referents dels diferents serveis i recursos per a persones LGBTI+ del vostre territori: diferents punts de la Xarxa SAI LGBTI, serveis Trànsit, entitats i associacions, etc.

Eines i mecanismes de coordinació interna entre professionals

Cal que tots els documents que creeu internament per comunicar-vos amb els infants, adolescents i joves segueixin una representació gràfica plural i no estereotipada. És el cas dels cartells, les notes als taulers d'anuncis, les circulars, els fulletons, etc. que pengeu al servei o recurs per comunicar-vos bidireccionalment.

Com a primera opció, podeu utilitzar les formes genèriques del llenguatge, si no us adreceu a una persona en concret.

A la pràctica

- Per exemple, en comptes d'escriure "Missatge per als nens del centre" podeu escriure "Missatge per als nens, nenes i nenis"⁴
- També en un missatge en què es planifiquen els dies que se celebraran les assemblees, en comptes d'escriure: "Convoquem a tots els participants" podeu escriure "Convoquem a tothom"

⁴ Nenis: utilitzem aquesta forma per indicar el gènere neutre i no-binari.

En altres ocasions podeu utilitzar les formes dobles (per exemple: educadors i educadores). Cal restringir aquest ús a casos excepcionals, ja que abusar-ne pot provocar dificultats en la lectura i la comprensió del missatge que volem transmetre.

A la pràctica

- Per exemple, en comptes d'escriure "Tots els nens del centre" podeu escriure "Tots els nens, nenes i nenis del centre"
- Per a la salutació en una carta, en comptes d'escriure "Benvolguts amics" podeu escriure "Benvolgudes amigues i benvolguts amics" o a l'inrevés.
- Un altre recurs pot ser el desdoblament, mitjançant el qual es visibilitza totes les persones: "Les treballadores i els treballadors han estat citats per tal de rebre el premi".

També us convidem a repassar tot el material de què disposeu per a l'entreteniment dels infants, adolescents i joves del servei o recurs (llibres, jocs de taula, pel·lícules, còmics, etc.), per tal d'avaluar si generen desigualtats, discriminacions i violències o si, al contrari, creen noves oportunitats equitatives i respectuoses.

4.2 Llenguatge oral

Òbviament, molts dels aspectes a tenir en compte quan utilitzeu l'expressió oral coincideixen amb la comunicació escrita descrita anteriorment.

Cal viure-ho com un procés d'aprenentatge que beneficia tothom, no només les persones LGBTI+, i que ajuda a construir una societat més justa i respectuosa. Per tant, el fet d'integrar tot el que planteja aquesta Guia us permetrà estar-hi en consonància i coherència.

També cal tenir present que no només parlem estrictament del llenguatge, sinó que també entra en joc la vostra actitud, el com ho comuniqueu, des d'on ho feu, possibles missatges de l'inconscient... i és que tots i totes hem rebut aquesta educació amb influències del sistema patriarcal, masclista, binari, racista, LGBTI-fòbic, etc.

A la pràctica

- El més important és que us sentiu còmodes amb la manera que us expresseu, per tal d'estar en coherència amb la situació i ser una referència per a totes les persones LGBTI+ que ho necessitin.
- Nomenar a tothom segons el nom sentit. Una gran part de les persones se senten representades pel seu nom, el qual en moltes ocasions pot ser diferent del nom registral. De la mateixa manera que és molt important adreçar-se a la persona amb els pronoms del seu gènere sentit. És tan senzill com preguntar-li:
 - Com et dius? O com vols que t'anomeni?
 - Quins pronoms vols que utilitzi per referir-me a tu?

- Utilitzar un to neutre i un llenguatge precís per tal que tothom es pugui sentir representat i representada. D'aquesta manera evitarem dobles lectures que puguin donar peu a possibles errors d'interpretació, burles, ironies...
- És molt important posar consciència en l'ús de continguts sexistes en el vostre llenguatge oral:
 - "Això és de nenes!"
 - "Mira com riu la senyoreta"
 - "Segur que avui tens la regla"
 - "Que no pots? Sigues fort com un home!"
 - "No siguis dramàtica! Totes sou iguals"
 - "Com sou les noies... sempre esteu criticant!"
 - "Va que no ha estat res, aixeca't... els nois no plore!"
 - "Els nois només poden fer una cosa a la vegaada, concentra't!"
 - "És un nen o una nena?"
 - Adreçant-nos a un nen, per exemple: "I quina nena t'agrada?", pressuposant la seva heterosexualitat permanent
 - "Les noies ja estan maquinant una de grossa..."
 - "I dius que no vols ser mare? I què faràs?"
 - Etc.
- De la mateixa manera, en tots els mots i les expressions LGBTI-fòbiques:
 - "Ets un noi o una noia?! No pots no ser-ho!"
 - "Ets un marieta"
 - "Ets una bollera"
 - "Ets un travesti"
 - Etc.
- En les reunions amb tots els nois i noies és important que s'acullin i quedin representades

totes les maneres de ser i estimar. En centres i/o recursos mixtos les noies participen menys? Les opinions de les persones trans* es tenen en compte? Les noies lesbianes tenen més privilegis que les noies bisexuals?

4.3 Llenguatge simbòlic

La manera com representeu visualment tot l'imaginari col·lectiu sobre la identitat i l'expressió de gènere, del sexe, de l'orientació sexual, de la diversitat familiar... té un pes i un impacte molt important en la vostra construcció mental.

En moltes ocasions, una imatge pot transmetre un missatge de forma implícita, metafòrica, que ens acaba confirmant el que s'ha donat com a vàlid, com a cert, tot i estar perpetuant una desigualtat o una discriminació.

Per això, qualsevol comunicació visual: fotografies, vídeos, il·lustracions, cartells... que tingui en compte totes les realitats existents, on quedin totes representades, pot ser una eina de transformació i de canvi molt eficaç respecte d'aquests imaginaris socials i col·lectius.

A continuació, presentem una sèrie d'aspectes a tenir en compte per poder introduir l'eina de la interseccionalitat per crear realitats àmplies i no fragmentades i segregades.

A la pràctica

- Donar valor a la realitat existent al vostre servei o recurs i que totes les persones que hi convisquin puguin sentir-se interpel·lades i representades, i puguin tenir un sentiment de pertinença:

- Tots els orígens
 - Totes les expressions de gènere
 - Totes les orientacions sexuals
 - Totes les capacitats
 - Etc.
- Tenir coneixement de la realitat comunitària, per tal de poder-la representar.
 - No només donar visibilitat a la població del servei o recurs, sinó també de l'entorn amb què conviu.
 - Vetllar per l'equilibri en la presència del gènere (homes, dones, persones no-binàries, etc.), per tal de garantir la paritat en la freqüència d'aparició dels diferents termes.
 - Si feu cartells, ho heu de fer de manera que no sempre surtin homes blancs com a representació de tota la població.
 - Atorgar visibilitat a les persones LGBTI+ per evitar la sobreutilització de la figura masculina com a referent únic i universal.
 - Utilitzar figures i/o icones que tinguin un valor neutre, genèric o abstracte a l'hora de representar el gènere d'una persona en un cartell.
 - Utilitzar imatges clares i concises que no donin peu a estereotipar les persones LGBTI+ ni a alimentar els prejudicis socials ja existents contra elles.
 - A la pàgina del [Departament d'Igualtat i Feminismes](#) de la Generalitat de Catalunya podeu-hi trobar molts recursos.
 - Posar consciència i atenció en totes les pel·lícules, sèries, documentals, etc. que es visionen per incorporar-hi la perspectiva LGBTI+. Les referències positives són un aspecte molt important per a totes les persones LGBTI+, poder parlar-ne, debatre, reflexionar... Tot això pot crear moltes oportunitats per compartir reflexions. En l'actualitat hi ha moltes referències al respecte:
 - Aquí teniu una [bibliografia bàsica LGBTI+](#) creada per un grup format per professionals de biblioteques públiques directament implicats en la cultura LGBTI.
 - Comptar amb les persones LGBTI+ de referència per als infants, adolescents i joves per transmetre confiança i seguretat.
 - Actualment hi ha una gran mostra de persones que són referents LGBTI+ a escala mundial, com també una bibliografia al respecte molt diversa que pot ajudar tant els professionals com les persones LGTBI+.
 - Mostrar l'àmplia diversitat familiar defugint del cànon de família tradicional.
 - Repensar l'ús dels lavabos dels centres, serveis i/o recursos perquè puguin ser utilitzats per tothom, indistintament del gènere, com ja s'ha comentat.
 - Tenir present també tots els orígens i cultures existents i com es viu l'expressió i/o la identitat de gènere i l'orientació sexual.

5. MODEL D'INTERVENCIÓ

Com ja sabeu, la família és un dels constructors culturals de significats més primaris. En l'entorn familiar és on comencem a aprendre què vol dir això de ser "home o dona", i és on s'espera un tipus de comportament segons el sexe que se t'hagi assignat al néixer.

Alfonso i Aguado (2012) descriuen tres processos mitjançant els quals les criatures van incorporant la visió de gènere i les conductes i les actituds que socialment s'esperen d'ells i elles. Aquests processos són els següents:

- Les expectatives que les famílies tenen sobre el comportament dels bebès. Esperem coses diferents en funció del sexe de cada bebè i el que esperem està marcat pels estereotips de gènere.
- El tracte dispensat als fills i filles segons quin sigui el seu gènere. S'ensenyen valors i conductes diferents segons si ets "un nen o una nena".
- La relació entre les mares, els pares o progenitors. Les criatures tendeixen a identificar-se amb el model del rol de gènere que els transmeten les persones cuidadores. En funció de l'observació i la repetició, anem modelant una forma de ser home i dona.

A més a més, cal posar el focus no només en el funcionament intern de les famílies, sinó també en el context social, econòmic i polític en què estiguem duent a terme la intervenció educativa.

L'èxit de la vostra intervenció també dependrà de com tingueu desenvolupada la vostra capacitat de discernir totes aquelles situacions subtils de poder i de jerarquització que s'estableixen entre els nois i les noies, així com de totes les persones que seguei-

xen els mandats normatius de gènere i tota la resta de persones que en queda al marge catalogada com a “diferent” o com a “diversa”.

Cal treballar amb tothom per tal de valorar i acceptar les grans diferències entre els gèneres, no com una justificació de la creació de desigualtats, sinó més aviat com la demostració de les diferents característiques biològiques, entre d'altres.

Aquest apartat intenta ser un espai per prendre consciència de quins són els vostres propis valors respecte del gènere i analitzar en quin grau les vostres idees sobre les diferències entre homes i dones estan basades en estereotips sexistes.

Les persones LGBTI+ pateixen moltes pressions socials. D'una banda, totes les generades per aquest sistema patriarcal, masclista, binari i heterocisnormatiu que diu que cal complir amb els diferents comportaments típicament masculins i femenins que van dirigits a la part vital de qui som: la nostra personalitat i la nostra identitat. I, d'altra banda, totes les que poden néixer des del propi col·lectiu LGBTI+ per tal d'haver-se de convertir *sine qua non* en activista, pioner o pionera, per no continuar amb el mandat binari, pel simple fet de ser LGBTI+.

Per poder fer un acompanyament que sigui beneficiós i que sigui el millor per a tothom, cal que com a persones que interveuen amb infants, adolescents i joves us doneu el permís de fer un treball profund sobre les vostres creences, patrons i estereotips de gènere, per tal de desaprendre tot el que heu carregat fins a aquest moment. D'aquesta manera és molt més fàcil poder connectar amb la llibertat de com voleu viure la vostra identitat de gènere, la vostra manera d'expressar-lo i la vostra orientació sexual i del desig.

Tot seguit es detallen algunes idees importants que cal tenir presents a l'hora de dur a terme els acompanyaments psicoeducatius. Recordeu que no només són accions destinades a les persones LGBTI+ sinó a tota la població del vostre servei o recurs:

- Adoptar una actitud de qüestionament i de reflexió en relació amb la construcció normativa del gènere i el sexe per tal d'identificar possibles desigualtats i discriminacions.
- Reflexionar per tal d'abordar tot el que es pot arribar a despertar davant la situació d'acompanyament d'una persona LGBTI+ o davant d'una expressió de gènere no normativa. Potser es desperten por i inseguretats, o es desperta incomprensió, indiferència, impaciència...
- Tenir present que, en qualsevol cas d'acompanyament a persones LGBTI+ al vostre servei o recurs, cal seguir la [Directriu general d'actuació 2/2021](#), de 7 d'abril, de la DGAIA per la qual s'aprova i es fa difusió del protocol per a l'acompanyament LGBTI+.
- Fer activitats i tallers per als infants, adolescents i joves sobre gènere i sexualitat per tal de visibilitzar totes les realitats existents i sensibilitzar-los sobre aquestes realitats.
- Refermar el servei o recurs com un espai de seguretat, confidencialitat i confiança, tot treballant per a la prevenció de possibles violències i discriminacions.
- Tenir la paciència i la humilitat necessàries per cuidar cada procés com si fos la primera vegada. Cada infant, cada adolescent o jove viu el seu propi procés en relació amb la identitat i/o expressió de gènere i l'orientació sexual com a

únic. Hi haurà coses que ens podran servir per a l'acompanyament d'altres nois i noies, moltes d'altres, no.

- Conèixer l'existència del concepte de la **vivència trans***: hi ha moltes maneres de viure i ser trans* i moltes d'elles no passen per haver-se d'operar. El procés pot tenir diferents fases, d'una banda: dubte, elecció i revisió, i de l'altra: verbalització, socialització, visibilització i revisió (tenir clar que l'elecció com a persona no-binària és opcional i depèn de cada persona i fer tot el procés per trobar l'espai adequat com a persona no-binària és opcional i depèn de cada persona).
- Preguntar a la persona com vol ser anomenada i amb quin pronom.
- Preguntar a l'infant, adolescent o jove en quin servei o recurs es pot sentir més còmode i segur segons el seu gènere sentit. Durant tot el seu procés ens pot demanar de nou un altre canvi. L'hem d'escoltar i valorar, sense jutjar-lo.
- Sostenir els processos d'incertesa, ambigüitat i impaciència sense cap tipus de judici. El gènere i la sexualitat és un tret permeable i flexible, que evoluciona al llarg del temps i que requereix molta flexibilitat i permeabilitat.
- Prendre consciència de com la por de no saber com acompanyar la persona us pot arribar a eximir de les vostres responsabilitats.
- Oferir referents positius LGBTI+ als infants, adolescents i joves.
- Conèixer les entitats i associacions LGBTI+ del territori i coordinar-se amb els diferents serveis públics LGBTI+.
- Participar de les diverses activitats i propostes que facin les entitats i associacions del territori en temes de gènere i sexualitat.
- Crear una comissió d'igualtat i LGBTI+ a cada servei o recurs perquè s'encarregui de portar a terme les propostes de la Guia, crear-ne de noves i fer el seguiment de totes les actuacions proposades.
- Incorporar, per part de la direcció del servei o recurs, la perspectiva LGBTI+ de forma estructural en tot el projecte marc del recurs.
- Acompanyar el procés de benvinguda de qual-sevol infant, adolescent, jove o persona treballadora en relació amb tot el que s'exposa a la Guia.
- Acompanyar l'infant, adolescent o jove perquè pugui expressar-se davant la seva família i pugui ser entès, comprès i acceptat. En molts casos, per motius culturals i religiosos, la família no accepta la situació, o pot ser que només l'accepti una part.
- Obrir tot el procés d'incorporació de la perspectiva LGBTI+ al vostre servei o recurs a tots els infants, adolescents i joves per tal que puguin donar la seva opinió i aportar les seves idees.
- Conèixer i crear connexions amb el punt de la Xarxa SAI LGBTI de referència del vostre territori. Als SAI LGBTI treballen professionals amb l'expertesa necessària per acompanyar totes les persones pel que fa a l'expressió i/o identitat de gènere, l'orientació sexual... i també acompanyar les seves famílies o els professionals que treballen amb elles.
 - Podeu consultar el [Mapa de la Xarxa SAI LGBTI](#) de Catalunya.

- Conèixer el [Consell Nacional de Lesbianes, Gais, Bisexuals, Transgènere i Intersexuals](#).
- Tenir present que totes les persones trans* i intersexuals que ho vulguin poden tenir en propietat la Targeta Sanitària Individual (TSI) del Servei Català de Salut amb el seu nom sentit. També poden obtenir el certificat corresponent. Amb aquest document també poden sol·licitar el canvi de nom a la biblioteca, a la targeta de transport T-16, al gimnàs, a l'escola, a l'institut, a la universitat... La tramitació es fa mitjançant el SAI més pròxim al servei o recurs.
- Per a més informació, podeu consultar:
 - [Nom sentit](#) de les persones trans*.
 - [Instrucció 1/2019](#), sobre l'adequació dels formularis del Departament a la Llei 11/2014, del 10 d'octubre, per garantir el dret de lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals (LGBTI) i per erradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia.
 - [Criteris](#) a tenir en compte per aplicar la Instrucció 1/2019 sobre l'adequació dels formularis del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies) a la diversitat d'identitat de gènere.
 - També [l'Acord GOV/45/2022](#), de 15 de març, pel qual s'aprova l'Estratègia per incorporar la referència al no-binarisme, al nom sentit i a la diversitat familiar en els documents administratius i en els sistemes d'informació, i es crea la Comissió Interdepartamental d'Implementació i Seguiment d'aquesta Estratègia.
- Decidir quins dies commemoratius en relació amb la lluita LGBTI+ voleu treballar i celebrar al vostre centre.
 - [Llista de dies internacionals LGBTI+](#)
- Recollir dades quantitatives i qualitatives per donar a conèixer quantes persones LGBTI+ hi ha als serveis o recursos.

6. PREVENCIÓ DE L'LGTTBI-FÒBIA

La igualtat i la no-discriminació és un principi jurídic universal proclamat en diferents textos jurídic internacional sobre els drets humans, reconegut, a més, com un dret fonamental en el nostre ordenament jurídic.

Com a professionals de la DGAIA cal seguir la [Directriu general d'actuació 3/2021](#), de 7 d'abril, per la qual s'aprova i es fa difusió del protocol en centres i recursos de protecció davant d'una situació d'assetjament o discriminació per motiu d'orientació sexual, expressió de gènere o identitat de gènere.

A la pràctica

- Conèixer el circuit
- Conèixer el SAI LGBTI coordinador i tenir-hi contacte
- Revisar i avaluar totes les accions preventives dutes a terme al servei o recurs
- Cal fer un treball intens i conscient per prevenir l'LGTTBI-fòbia als vostres serveis o recursos. En els darrers anys han augmentat les situacions de discriminació i violència cap a les persones LGBTI+ que posen en risc, de nou, la possibilitat de viure lliurement la sexualitat, la identitat i/o l'expressió de gènere.

Segons la [Primera radiografia de l'LGTTBI-fòbia a Catalunya \(2021\)](#) publicada per la Direcció General d'Igualtat de la Generalitat de Catalunya, hem de tenir en compte alguns aspectes importants, que detallem a continuació.

La persecució de fets discriminatoris, tant en l'àmbit administratiu com en el penal, no és senzilla a causa d'una pluralitat de factors. Alguns d'ells són:

- El desistiment de la víctima.
- La impossibilitat de provar els fets i la intencionalitat de l'autoria.
- La dificultat de discriminar entre llibertat d'expressió i l'ús impropï del llenguatge o l'ús d'un llenguatge discriminatori.
- Altres qüestions, com per exemple la rellevància que certs esdeveniments puguin tenir en la premsa.

Heu d'entendre l'LGBTI-fòbia com una dimensió més de les violències que s'activen per reproduir un sistema sexe/gènere que promou la desigualtat entre dones i homes. Entès com un sistema de creences i patrons socioculturals, els diferents tipus de violències es poden produir en els múltiples àmbits de la vida de les persones.

La dissidència de gènere com a postulat de vida exigeix un posicionament ferm enfront la visió social sobre el què és ser home i ser dona, que en ocasions pot comportar un fort desgast mental i emocional. Les pressions subconscients a què les persones estem sotmeses per tal de seguir amb els canons establerts són molt grans, el mateix que passa amb totes les discriminacions i violències que rebem.

A la pràctica

- La majoria de violències neixen per *performar* una expressió de gènere no normativa. És important tenir present que el fet que una persona no s'adeqüi a la norma de sexe/gènere és l'origen de possibles sentiments de preocupació, rebuig, de viure-ho com un problema, com una cosa inadequada o, fins i tot, negativa.
 - En el sistema binari la teva expressió de gènere és masculina si:
 - Practiques apassionadament el futbol.
 - T'interessen tots els temes relacionats amb el motor.
 - Expresses amb el teu cos la capacitat de poder intimidar les altres persones.
 - La teva gesticulació és brusca, estrident, crida l'atenció...
 - Portes el cabell curt.
 - Ets qui tens la iniciativa.
 - No mostres les teves emocions, ni en públic ni en privat.
 - T'agrada el color blau.
 - Compleixes amb el canó estètic que et pertoca per ser home.
 - Mostres violència i domines els diferents sistemes de control.
 - Inicies qualsevol relació sexoafectiva.
 - Etc.
 - I és femenina si:
 - Portes els cabells llargs i portes arracades.
 - Et vesteixes amb faldilles, vestits i t'agrada maquillar-te.
 - Segueixes el mandat de ser mare i encarregar-te exclusivament de certes tasques de la llar i de la cura dels infants.
 - La teva gesticulació és suau, harmoniosa i tranquil·la.
 - T'agraden els estudis relacionats amb l'atenció i la cura a les persones.
 - T'agrada el color rosa.
 - Compleixes amb el canó estètic que et pertoca per ser dona.
 - Et mostres dependent i submisa als homes.
 - T'ofegues en les teves pròpies emocions.
 - Etc.

- Hi ha moltes persones que no compleixen ni s'ajusten a aquestes expectatives de gènere masculines i femenines, de com s'ha de comportar o expressar un home o una dona. De fet, totes les persones ens enfrontem a certes normes socials que ens diuen el que és normal i que fan referència al cos, a les capacitats i a l'aspecte.
- En l'actualitat hi ha moltes persones que es defineixen com a andrògines, és a dir, que combinen les característiques que socialment estan "acceptades" com a masculines i com a femenines. Trenquen amb el model binari: home i dona. És una forma d'expressar el gènere que defensa la fluïdesa, precisament, del gènere.

En moltes ocasions, les persones LGBTI+ ja no accepten el "sense mala intenció" com a justificació quan el fet discriminatori i/o la violència es reitera diàriament. Com a professionals, teniu una gran responsabilitat en l'acompanyament dels processos de les persones LGBTI+.

L'origen de les discriminacions i les violències és multifactorial i, per tant, exigeix respostes complexes. Cal molta consciència i sensibilitat en l'acompanyament a les persones LGBTI+ per fer front a les possibles conseqüències psicosocials. Moltes vegades, certs comentaris i accions, o la pressió social i familiar acaben minvant l'autoestima, fet que pot provocar que la persona posi el focus, i totes les seves emocions, en el seu propi cos, amb la qual cosa pot trontollar la seva identitat.

A la pràctica

Hi ha comentaris que perjudiquen l'autoestima dels infants, adolescents i joves, com els següents:

- Fent referència a la identitat de gènere, a l'orientació sexual, etc.: "Encara ets massa jove per pensar en aquestes coses".
- Fent referència al cos de les persones: "Estàs massa prima", "A veure si fas esport perquè estàs molt gras", "Tens molt poc pit per l'edat que tens", "Trobo que tens el cul molt sortit", "Ets molt baixet per ser un nen i per l'edat que tens! Ja menges prou?", etc.
- En referència a l'orientació i el desig sexual: "Els homes gais són molt promiscus", "Les dones lesbianes ho són perquè mai han provat un bon penis", "Les dones lesbianes ho són perquè no hi ha cap home que les aguanti", "No pots ser gai i home! Els homes no són gais!", "Les persones bisexuals no s'aclareixen", "Dona'ns les gràcies que aquí pots ser gai! Al teu país els mateu!", etc.
- En referència a la identitat de gènere: "Les dones trans* són prostitutes", "Les persones trans* tenen problemes de salut mental", "Els homes trans* són molt violents", etc.
- En referència a l'expressió de gènere: "Ets un marieta. Sembles una nena!", "No et pot agradar això! Són coses de nens!", "Has de vestir com cal. Els pantalons són per als nens i les faldilles per a les nenes", "Li agrada el futbol, segur que és lesbiana", "Aquest nen és tan sensible... segur que és gai!", etc.

De la mateixa manera, les vostres accions també han d'anar destinades a les persones que agredeixen, discriminen, violenten, etc., per tal de po-

der trencar així la circularitat entre qui agredeix i qui ho pateix. No pas com una desproblematització del fet en qüestió, sinó, al contrari, com un acte d'amor propi, i d'amor cap a l'altra persona, com un fet d'assumpció de responsabilitats, d'autoconeixement i de presa de consciència del fet que tots els nostres actes tenen conseqüències.

Tampoc heu de perdre de vista tot el context on es genera l'acció discriminatòria i/o violenta, ja que també forma part de l'àmbit de la vostra intervenció. Quin paper tenen totes les persones que han vist aquesta acció i no han fet res? I les persones que estaven encoratjant qui estava agredint? I les que us comuniquen què ha passat, com, qui ho ha fet, quan? I si ha estat una altra professional, què faig jo? Per transformar-vos, cal actuar en tots els àmbits i dimensions, interpellant totes les persones que prenen partit, per tal d'assumir responsabilitats i poder connectar amb el dolor i el dany causat.

L'LGBTI-fòbia no és cap broma i heu de ser conscients que esteu ocupant un espai de privilegi envers les persones que ateneu. Des de la vostra posició, en funció de com sigui la vostra intervenció en la suma de decisions i de diferències en el tracte, podeu arribar a crear patrons de discriminació, majoritàriament sense voluntat de fer-ho i de forma inconscient. Els prejudicis que vosaltres tingueu envers les persones LGBTI+ tindran molt de pes en l'àmbit relacional. I no només això, sinó que la vostra construcció rígida sobre què és ser home i què és ser dona també tindrà unes greus conseqüències per a totes les persones que viuen al servei o recurs on trebal·leu.

A la pràctica

A continuació exemplifiquem algunes conductes i accions que poden constituir un delictes i incoar un procediment sancionador administratiu o penal.

Psicològiques

- Aïllar, rebutjar i menystenir en públic una persona LGBTI+, o rumorejar sobre revelar la seva identitat.
 - Com per exemple no deixar jugar, en el mateix equip, un altre noi perquè la seva expressió de gènere no és normativa: "La teva feminitat fa que si jugues amb mi no podrem guanyar".
 - "No vull dormir a la mateixa habitació que un gai, em fa fàstic".
 - "Em fa por de convertir-me en lesbiana si soc la seva amiga".
 - "La Mònica, educadora del centre, li diu a la directora: vull un canvi de torn! No vull treballar amb la Maria". Just fa tres dies que la Maria ha sortit de l'armari.
 - "No vull que la Maria sigui la meva tutora".
 - "Tu no tens dret a opinar. Els gais no tenen veu!".
 - "La directora del servei m'ha dit que no em preocupi, però és que des que vaig sortir de l'armari els companys i companyes no m'esperen per anar a esmorzar".
 - "Està molt bé que hagi sortit de l'armari, però no li pots dir a ningú més. Ni als teus companys ni a les teves companyes. D'acord?".
 - "Sabies que el Pau és gai? I que la Montse és trans*? I que la Marta és lesbiana?" (Revelar la identitat de gènere i l'orientació sexual d'una persona sense el seu permís).

- “Marc, he estat molt clar! No et deixarem ni et facilitarem que et puguis canviar de nom a la targeta sanitària”.
 - “Des que vaig dir que soc bisexual que les educadores estan més distants”.
 - “Maria, no ens ho tornis a preguntar, perquè ja saps que no t’acompanyarem al servei de Trànsit. Tampoc et pagarem els medicaments si vols hormonar-te. No ho trobem bé això que vols fer i no t’ajudarem”.
 - “I com són els teus genitals? T’has operat? I sexualment com ho fas?”.
 - “M’està bé que sigui gai, però que vagi a un centre per gais!”.
- Insults LGBTI-fòbics i amenaces.
 - Com per exemple: “Ets un marica”, “Ets un marieta”, “No diguis mariconades”, “Ets una camionera, bollera, homenot..”, “Ja ho saben els teus pares que t’agraden les dones? Quina pena que fas”.
 - Com ara, el diàleg següent:
 - “Tu per mi sempre seràs la Paula”.
 - “Però és que em dic Manel, m’he fet el canvi de nom i tot!”
 - “Paula, Paula, Paula... quin nom tan bonic”.
 - “Et tornaré a fer heterosexual a hòsties”.
 - “Ja t’han pagat una psicòloga? Ser transsexual no és normal”.
 - “Si em continues mirant et fotrè un cop de puny”.
 - “El Pere sempre que passo pel seu costat em mira desafiant, amb ràbia, amb odi...”.
 - Fer bromes i acudits. Cal saber que l’ofensa no ha de ser jutjada per qui l’executa sinó per com reacciona qui la rep.
 - “Les persones bisexuals no s’aclareixen... ara amb un noi, ara amb una noia... no són de fiar!”.
 - “Jo no tinc res contra els gais, però que es facin petons davant del parc infantil...”.
 - “Va un transsexual a una discoteca i diu...”.
 - “Això que tens m’ho pots contagiar?”.
 - “Quants diners estaries disposat a acceptar per fer sexe amb un transsexual?”.

Físiques

- Malmetre, destruir i/o robar objectes.
 - Per exemple, trencar-li a algú el telèfon mòbil, la motxilla, guixar-li els llibres de l’escola, amagar-li el material utilitzat en les activitats extraescolars, etc. pel simple fet de ser una persona LGBTI+.
 - Robar i/o amagar les ulleres d’un company o companya, perquè no pugui fer les tasques de l’escola.
- Accions amb contacte físic.
 - “El Pau m’ha donat un cop de puny. Sempre m’està dient que soc un marieta, un covard i que mai seré un home de veritat”.
 - “La Mercè, quan passo pel seu costat em pega empentes i a l’hora del menjador em clava puntades de peu per sota la taula”.
 - “Ahir el Biel, el Javi, la Mariona i la Berta em van acorrallar, em van estrangular i em van cremar amb un cigarro. Deien que era broma”.

- “La Susanna explica que quan estan a l’espai comú sempre li peguen clatellades i li diuen que és un home”.
- “No et preocupis per res Mario, et portarem al forense perquè et faci proves i quan t’operi ja et podrem dir Maria com tu vols”.

Sexuals

- A tall d’exemple, enumerem possibles tipus de violència sexual per tal d’identificar-les i actuar al respecte.
 - Tocaments no desitjats
 - “La Sílvia explica que encara no sap si li agrada l’Ana. El que sí que sap és que no vol que la continuï tocant”.
 - “L’Amalia explica que el professor de reforç escolar els fa petons i els acaricia l’esquena per dins de la samarreta”.
 - Negar-se a fer servir protecció en les relacions sexuals
 - “El Leo explica que l’Àlex mai vol utilitzar el preservatiu”.
 - Obligar a mantenir relacions sexuals amb altres persones
 - “És normal que la meua parella m’obligui a tenir relacions sexuals amb el seu millor amic?”.
 - Assetjament sexual LGBTI+
 - Entre professionals, “el Lucas insisteix cada dia que veu a la Marta a invitar-la a sopar i a sortir de festa ometent la seva negació”.
 - També entre professionals, “t’accepto aquest canvi de torn, si vens avui a casa a sopar amb mi”.

- “Des que la Sofia va dir que era trans* que el Martí no para de perseguir-la amb la intenció de tenir relacions sexuals amb ella”.

Digitals

- Trucades, missatges, correus electrònics...
 - “El Francesc no para de rebre trucades anònimes. Quan contesta, una veu distorsionada li diu que és un marieta i se sent més gentriat”.
 - “La Sònia ha rebut un correu dient-li que aquesta nit és l’última que podrà dormir al centre. No acceptem ‘travelos’ aquí!”.
 - “La Mireia rep missatges per l’Instagram per les fotos que penja. Li diuen que s’hauria de dir Mireio, que és un home, una bollera...”.
- Suplantació de personalitat
 - “La Rosa explica a la seva tutora del servei que la directora de l’institut s’ha reunit amb ella perquè l’alumnat de la seva classe s’ha queixat d’ella. La directora li ensenya un missatge que presumptament ha enviat ella des del correu de l’escola que diu: “Un dia d’aquests us mataré a tots”. La Rosa no entén res, ella no l’ha enviat!”.
- Fotografies i vídeos tramesos directament
 - “Totes les persones del centre han rebut una foto on es pot veure com la Naiara s’està dutxant. Ningú sap qui l’ha enviat”.
 - “La Laia ha penjat vídeos a les xarxes amb contingut eròtic que li enviava la Sarai quan encara mantenien una relació sexoafectiva. La Sarai no sap què fer”.

Econòmiques

- Alguns exemples són:
 - Expulsió de la feina
 - “La Mia explica que la direcció de la llar on treballa li ha fet arribar una carta d’acomiadament. No en sap els motius i no creu que sigui perquè va sortir de l’armari l’altre dia”.
 - Negar l’accés als recursos econòmics
 - “Tu, Pere, no podràs fer activitats extraescolars fins que aclarim si ets un nen o una nena”.
 - Dificultat d’accés al mercat laboral
 - “La Cristina explica que té moltes complicacions per accedir a una feina com a educadora per ser una dona trans*”.
 - Infrahabitatge i aïllament
 - “Mentre no puguem resoldre aquesta situació, Xavi, continuaràs dormint sol aquí, al magatzem, i no et podràs comunicar amb els teus companys. T’estem protegint, no volem que et passi res”.

Accions reparadores

Primer de tot, com ja s’ha esmentat, cal tenir coneixement de la [Directriu general d’actuació 3/2021](#), de 7 d’abril, de la Direcció General d’Atenció a la Infància i l’Adolescència, per la qual s’aprova i es fa difusió del protocol en centres i recursos de protecció davant d’una situació d’assetjament o discriminació per motiu d’orientació sexual, expressió de gènere o identitat de gènere.

També cal recordar que, com a professionals que treballem en el sector públic, davant d’una situació d’assetjament o discriminació contra les persones LGBTI+ teniu l’obligació d’intervenir, d’acord amb el deure d’intervenció ja esmentat anteriorment. Podeu veure una explicació concisa i breu en format de vídeo sobre aquesta qüestió:

[Deure d’intervenció](#)

[Deure d’intervenció i Llei 11/2014](#)

[Protocol del deure d’intervenció](#)

Presentem diverses accions reparadores per a infants, adolescents i joves, prenent com a referència el model restauratiu en la resolució de conflictes. Tot i així, abans de dur a terme cap actuació caldrà conèixer molt bé la situació concreta, i això requereix temps, paciència i esforç.

També caldrà oferir un espai de confiança i seguretat perquè la persona que ha estat víctima de l’assetjament, la discriminació, etc. pugui expressar-se amb total tranquil·litat, sense cap judici, ni crítica, ni consells, ni les vostres opinions.

Algunes propostes són:

- Activar i complir els protocols establerts.
- Comunicar-ho al SAI LGBTI més pròxim per poder rebre assessorament, acompanyament, atenció i seguiment.
- Tenir molta cura a l’hora de dur a terme aquestes intervencions.
- Comunicar als òrgans competents i als mossos d’esquadra si els fets ocorreguts són molt greus.

- Desculpabilitzar la persona, ja que el problema és de les persones que no saben o no poden acceptar les seves preferències o identitat.
- Observar les presumptes dinàmiques de discriminació o assetjament és molt important, ja que poden ser un indicador que està passant alguna cosa que no hem pogut o no hem sabut detectar. La resposta, per molt que sigui paradoxal, no és exercir més control, ja que com més control més disruptives són les conductes. El treball que s'ha de fer és el de despertar tots els vostres sentits per tal de possibilitar que les respostes vagin arribant amb l'ajuda de tot l'equip.
- Entrevistar la persona que ha rebut les violències, perquè ens expliqui què ha passat, com se sent, i així poder-la ajudar i cobrir totes les seves necessitats. També és molt important entrevistar la persona que exerceix la violència, així com tots els membres del grup, de forma individual. És molt important no revictimitzar la persona que ha rebut les violències! Cal acompanyar-la en tot el seu procés, sigui quin sigui.
 - Esquema de la [situació de violència](#).
- Mostrar fermesa com a professionals per expressar el missatge que al servei o recurs on treballeu no es tolera cap tipus d'assetjament, d'abús o violències (tolerància zero).
- Saber gestionar les situacions de crisi:
 - Continuar fent activitats de prevenció: xerrades, debats, col·loquis amb serveis externs, etc.
 - Reforçar la cohesió del grup, la participació i el respecte entre iguals.
- Portar a terme activitats d'escolta activa, d'empatia, de promoció de les habilitats socials, de creixement personal, d'autoestima, etc., com també practicar l'atenció plena (*mindfulness*) i la meditació.
- Continuar formant-vos professionalment.
- Crear i instaurar cercles de diàleg en què tothom pugui expressar-se amb respecte.
- Parlar de la importància de la conducta de la denúncia per desaprendre la creença provocada pel mite de l'*acuseta* o *espieta*.
- Aprofitar per fer els canvis estructurals que s'han presentat en aquesta Guia i tots els que neixen de la motivació de poder resoldre la situació presentada.
- Detectar els possibles espais en què el risc que es produeixin discriminacions i/o violències és més alt per poder intervenir-hi i repensar la infraestructura del recurs o servei.

7. INDICADORS D'AVUACIÓ

Indicador	Sí/No	Numèric
Nombre de persones formades en temàtica LGBTI+ aquest any al servei o recurs		
Nombre de documents revisats seguint un correcte ús del llenguatge		
S'ha pogut implicar i acompanyar la família en el procés identitari de la persona LGTBI+?		
S'han utilitzat eines i/o tècniques previstes en relació amb el servei o recurs de la DGAIA		
S'han utilitzat eines i/o tècniques previstes organitzatives en relació amb la població atesa?		
S'han utilitzat eines i/o tècniques previstes de coordinació interna entre professionals?		
Nombre d'activitats preventives sobre diversitat afectiva, sexual i de gènere que s'han realitzat al servei o recurs		
S'ha creat una comissió d'igualtat i LGBTI+?		
Nombre d'accions que s'han portat a terme		
Nombre de dates commemoratives i de lluita LGBTI+ que ha celebrat el servei o recurs		
Nombre d'espais de la d'infraestructura (habitacions, lavabos, sales...) que s'han adequat seguint el marc conceptual no-binari		
S'ha contactat amb el SAI més pròxim?		

Cada direcció del recurs o servei ha de valorar periòdicament els indicadors i fer les millores que consideri necessàries per tal d'anar assolint els objectius marcats.

8. ACTIVITATS

A continuació us presentem un seguit d'activitats que podeu realitzar al vostre recurs o servei amb els infants, adolescents i joves. Estan ordenades per grups d'edat i n'hi ha dues per cada grup. L'objectiu és que cada infant, adolescent i jove experimenti i reflexioni en relació amb les seves vivències de gènere i sexualitat, per tal d'apropar-se a espais i moments de llibertat i respecte.

Les activitats estan classificades de la manera següent:

- Per a infants de 6 a 11 anys.
- Per a adolescents de 12 a 16 anys.
- Per a joves de més de 16 anys.
- Per a equips de professionals.

Activitats per a infants de 6 a 11 anys

Edat	De 6 a 11 anys
Material	Folis, bolígrafs, llapis, retoladors, tissors, papers de colors, etc. Fotografia de cos sencer de cada infant Material per enganxar: pega, cinta adhesiva, etc. Paper mural
Temps	1 h – 1 h 30 min
Propòsit	Sentir els límits del cos, el meu temple, per cuidar-lo i aprendre a estimar-lo
Preparació prèvia	No
Punts clau	Autoestima i exploració i coneixement del cos
Concepte que es treballa	L'estigma social sobre el cos
Què deixem anar?	Pressió social sobre el cos, estereotips, discriminacions...
Què hi guanyem?	Autoestima, autoconeixement, respecte pel propi cos, experimentació corporal...
Activitat de preparació	Caminar a diferents velocitats
Activitat 1	Si poguessis canviar...
Propòsit de l'activitat 1	Prendre consciència de la importància d'estimar el propi cos
Activitat 2	Cossos diversos
Propòsit de l'activitat 2	Respectar el propi cos i el de les altres persones

Propòsit

- Sentir els límits del cos, el meu temple, per cuidar-lo i aprendre a estimar-lo

Desenvolupament

Preparació

Cal convidar cada infant a concentrar-se en el cos i a parar el soroll de la ment. Ho podeu aconseguir amb alguns jocs i expressions corporals.

Activitat de preparació: caminar a diferents velocitats

Els infants comencen a caminar per un espai delimitat, amb la vista enfocada a terra, i l'han d'anar enlairant en funció de les indicacions de qui guia l'activitat:

- Mireu els peus de qui teniu més a la vora, ara els genolls, ara la panxa..., ara els ulls.
- Cada cop que us creueu amb algú feu una salutació amb el cap / amb la mà / digueu-li hola / abraceu-vos...
- Camineu a velocitat 1, a velocitat 5, a velocitat 10...

Els infants han de poder arribar a l'estat de sentir el cos per poder transitar cap a l'activitat 1 amb més facilitat.

- Estireu-vos a terra, en la posició que us sigui més còmode possible, tanqueu els ulls, escolteu i sentiu la respiració i els batecs del cor.

Activitat 1

Si poguessis canviar...

Propòsit de l'activitat 1

- Prendre consciència de la importància d'estimar el propi cos

Pas 1

Es demana a cada infant, individualment, mitjançant la pregunta següent, escrita en un full amb un dibuix d'una silueta neutra:

- Si poguessis canviar una part del teu cos, quina canviaries?

La idea és convidar cada infant a portar la mirada cap endins.

En aquesta activitat cal tenir en compte la maduresa de la consciència i inconsciència de cada grup respecte de la informació que rebem, des d'abans de néixer, sobre què és un cos correcte i estàndard en la nostra societat.

També cal mostrar empatia i tenir cura a l'hora d'acompanyar els infants, i no coaccionar la seva fantasia o ficció, que pot ser una bona base per convidar-los a trobar-se a si mateixos.

Pas 2

Un cop els infants han identificat, individualment, una part del seu cos que els agradaria canviar, se'ls proposa que la representin en el dibuix de la silueta neutra. La poden escriure, ressaltar, pintar, enganxar, etc.

Tan bon punt hagin acabat, es fa un cercle de paraula per reflexionar sobre les qüestions següents.

- Què és el cos?
- Quants cossos existeixen?
- Què o qui fa que no ens agradi el nostre cos?
- Cal canviar parts del nostre cos?
- Com podem canviar el nostre cos?
- És important cuidar el nostre cos?
- Etc.

Activitat 2

Cossos diversos

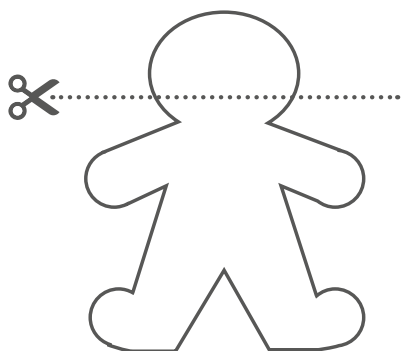
Propòsit de l'activitat 2

- Respectar el propi cos i el de les altres persones

Pas 1

Cada infant ha de portar una fotografia seva de cos sencer, de cap a peus.

l'ha de tallar horitzontalment en tres parts: cap, part central del cos i extremitats inferiors, tal com indica la imatge següent.

Pas 2

Mentrestant la persona que guia l'activitat enganxa, en una zona visible de l'habitació, un gran paper mural.

Cada infant s'ha de quedar amb una de les tres parts que ha tallat. Les altres dues les deixa en un lloc comú per a tot el grup.

L'infant ha de completar el seu cos amb dues parts d'algú altre per tenir el "cos sencer". Per exemple: qui ha triat la seva part central del cos, ha d'agafar la part del cap i la de les extremitats inferiors d'algú altre.

Pas 3

Un cop cada infant ja ha triat el seu cos sencer la persona que guia l'activitat els indica que busquin la zona on hi ha el gran paper mural.

Mentre la busquen, els infants han d'anar connectant amb el cos que han triat, és a dir, amb les tres parts del cos que han seleccionat, confeccionant així, un nou cos diferent al seu.

En arribar-hi, per torns, cada infant ha d'enganxar al mural el seu "nou cos" i posar-hi el seu nom.

Pas 4

Un cop tots els infants han enganxat els seus nous cossos, s'obre un espai de reflexió i debat sobre què han sentit durant l'activitat.

- Com m'he sentit durant aquesta activitat?
- Com em sento amb el meu cos? I amb el cos que he triat?
- Per què he triat aquest cos i no un altre?

- M'hauria quedat amb el meu cos? Si no ho he fet, per què ha estat?
 - Sento alguna pressió per part dels companys i companyes pel cos que tinc?
 - Què puc fer per cuidar el meu cos?
 - Com n'és d'important, per a mi, cuidar el meu cos?
- Es poden recollir totes aquestes reflexions i deixar-ne constància en el mural.

Activitats per a adolescents de 12 a 16 anys

Edat	12 a 16 anys
Material	Paper mural, colors, cartolines, bolígrafs i roba de color
Temps	1 h - 1 h 30 min
Propòsit	Comprendre que les diferències ens enriqueixen
Preparació prèvia	Pintar en un paper mural gran la bandera de l'arc de Sant Martí
Conceptes clau	Diferències, LGTBI-fòbia, vivències i identitat
Conceptes que es treballen	Comprendre les diferències i enriquir-nos-en
Què deixem anar?	Comparacions, pors, exigències, menystenir les diferències...
Què hi guanyem?	Complementarietat, riquesa, motivació per conèixer, respecte...
Activitat de preparació 1	Els submarins
Activitat de preparació 2	Congelats
Activitat 1	Bandera
Propòsit de l'activitat 1	Conèixer profundament què hi ha darrere de les sigles LGBTI
Activitat 2	Agrupacions
Propòsit de l'activitat 2	Valorar les diferències pròpies i respecte del grup

Propòsit

- Comprendre que les diferències ens enriqueixen

Desenvolupament

Preparació

Cal acompanyar cada adolescent a concentrar-se en el cos i a parar el soroll de la ment. Ho podem aconseguir amb alguns jocs i expressions corporals.

Activitat de preparació: els submarins

Fem grups amb el mateix nombre de persones. Es col·loquen en fila índia col·locant les mans sobre les espatlles de la persona del davant.

La primera persona de la fila és la direcció del submarí i porta els ulls tapats; la darrera persona és qui condueix el submarí.

L'únic idioma que parla aquest submarí és el dels copets, així que tothom ha d'estar en silenci per poder concentrar-se millor en l'ordre que reben a l'espatlla i que ha d'arribar correctament a la direcció.

Quin idioma parlen els submarins?

- Rebre dos copets a l'espatlla esquerra significa que el submarí ha de girar cap a l'esquerra.
- Dos copets a la dreta, ha de girar cap a la dreta.
- Dos copets amb totes dues mans, ha de tirar endavant.
- Tirar fort cap enrere vol dir parar.

Tots els components del submarí tenen la funció que les ordres donades per la persona que el condueix arribin fins a la direcció.

Les persones poden anar intercanviant-se els llocs que ocupen en el submarí per tal que tots i totes puguin dirigir-lo si així ho desitgen.

En finalitzar es poden anar agrupant els diferents submarins fins a crear-ne un de sol.

Activitat de preparació: congelats

En un espai delimitat es dibuixen al terra diversos cercles de grandària diversa (també es poden utilitzar cercles esportius per fer l'activitat). Al mateix temps es delimita l'espai de joc.

La persona que guia l'activitat explica al grup que han de travessar d'un lloc a un altre aquest espai que simbolitza un llac congelat, i que els cercles o els cercles són clots: qui els trepitgi queda automàticament congelat.

La forma de no caure a l'aigua és ajudar-se entre si, donant-se les mans, ajudant-se a saltar, etc.

L'única manera de descongelar la persona que cau a l'aigua és fent-li una gran abraçada. Es compleix l'objectiu quan no queda cap persona congelada.

Es pot començar l'activitat amb poca dificultat i anar-la augmentant a mesura que els nois i noies van traspasant el llac congelat d'un costat a l'altre.

Activitat 1

Bandera

Propòsit de l'activitat 1

- Conèixer profundament què hi ha darrere de les sigles LGBTI

Pas 1

Col·loqueu una bandera LGBTI+ davant dels adolescents.

Es poden fer sis grups, un per cada color de la bandera. A cada grup li doneu un llapis i un foli i els demaneu que durant cinc minuts observin la bandera i anotin tot el que els vingui a la ment.

Assigneu a cada grup un color de la bandera, que ha d'expressar què els suggereix el seu color, quin emoció els desperta, etc.

Pas 2

Poseu les reflexions en comú i responeu aquestes qüestions:

- Què significa aquesta bandera?
- He vist mai aquesta bandera?
- Per què té tants colors aquesta bandera?
- Alguna persona la té a l'habitació?
- Etc.

Activitat 2

Agrupacions

Propòsit de l'activitat 2

- Valorar les diferències pròpies i respecte del grup

En aquesta activitat l'objectiu és agrupar-se per trets comuns. Per tant, el nombre de participants depèn del tret d'agrupació.

Sempre hi ha d'haver un grup que faci la funció d'observació. Aquest grup ha d'endevinar quin és el tret pel qual s'agrupa cadascun dels grups.

Pas 1

El grup d'observació es retira una mica de la zona delimitada, on hi ha la resta de participants, que s'han de començar a agrupar en funció del tret comú, que pot ser, entre d'altres:

- L'alçada.
- El color del cabell.
- El color de la roba.
- La pràctica d'un esport.
- L'edat.
- Si tenen pigues.
- Si es fan el llit.
- Etc.

Pas 2

El grup d'observació ha d'endevinar quin és el tret d'agrupació de cada grup.

Podem anar variant els grups per tal que tots els participants facin la funció d'observació.

Pas 3

En finalitzar el pas 2, debateu i reflexioneu sobre com podeu donar valor a les diferències entre les persones.

- Mirar-se sense complexos.
- Poder-se reconèixer i acceptar-se sense buscar l'aprovació constant d'algú extern.
- Poder prendre consciència d'on em porten les comparacions.
- Haver-me de comportar com les altres persones.
- Haver de ser com les altres persones...

Pas 4

Amb les reflexions que s'han fet en les activitats anteriors, fareu grups reduïts. Cada grup ha de proposar un eslògan que pugui acompanyar la bandera.

Els han de posar en comú i acordar quin és el que més els agrada. Aquest eslògan, que també es pot generar a partir dels eslògans dels altres grups, l'han d'escriure en una cartolina.

Pas 5

Podem fer que cada grup es vesteixi del color de la bandera que li hem assignat.

També es poden pintar la cara d'aquest color: vermell, taronja, groc, verd...

Cada grup, amb el seu eslògan, se situa davant el mural i es fa una fotografia o un vídeo amb un missatge de reflexió.

Activitats per a joves de més de 16 anys

Edat	Més de 16 anys
Material	Elements audiovisuals, impressió d'una silueta neutra (com més gran millor), colors, paper vegetal o similar
Temps	1 h _1 h 30 min
Propòsit	Connectar amb l'essència personal que no està lligada al gènere i validar totes les diferències existents entre les persones
Preparació prèvia	No
Conceptes clau	Aprenentatges socials i culturals, propòsit de vida i limitacions
Conceptes que es treballen	Construccions socioculturals del gènere
Què deixem anar?	Constructes socials i culturals del gènere que ens allunyen de la resta de persones
Què hi guanyem?	Connexió amb l'essència personal, amb el propòsit de vida propi
Activitat de preparació	Caminar a diferents velocitats
Activitat 1	<i>Tomboy</i>
Propòsit de l'activitat 1	Aprendre a respectar la diferència tot comunicant-ho amb respecte
Activitat 2	Matrioixca
Propòsit de l'activitat 2	Connectar amb l'essència personal per quedar lliure de creences i patrons de comportament apresos

Propòsit

- Connectar amb l'essència pròpia, que no està lligada al gènere i validar totes les diferències existents entre les persones

Desenvolupament

Preparació

Cal acompanyar cada jove a concentrar-se en el cos i a parar el soroll de la ment. Ho podem aconseguir amb alguns jocs i expressions corporals.

Activitat de preparació: caminar a diferents velocitats

Els joves comencen a caminar per un espai delimitat, amb la vista enfocada a terra, i l'han d'anar enlairant en funció de les indicacions de qui guia l'activitat:

- Mireu els peus de qui teniu més a la vora, ara els genolls, ara la panxa..., ara els ulls.
- Cada cop que us creueu amb algú feu-li una salutació amb el cap / amb la mà / digueu-li hola / abraceu-vos...
- Camineu com un animal fantàstic: un centpeus amb potes de flamenc, un gat amb boca de peix, una gamba peluda... Els joves poden fer propostes d'animals fantàstics.
- Camineu a velocitat 1, a velocitat 5, a velocitat 10.

Els joves han de poder arribar a un estat de sentir el cos per poder transitar cap al pas següent amb més facilitat.

- Estireu-vos a terra, en la posició que us sigui més còmode possible, tanqueu els ulls, escolteu i sentiu la respiració i els batecs del cor.

Activitat 1

Tomboy

Propòsit de l'activitat 1

- Aprendre a respectar la diferència tot comunicant-se amb respecte

Pas 1

La proposta és visualitzar la pel·lícula *Tomboy*, que relata la història de la Laure, de 10 anys, que se sent, actua i vol ser com un nen.

Pas 2

Creem dos grups de treball. Responen sobre el contingut de la pel·lícula.

Els aspectes a treballar són els següents:

- Què enteneu per identitat de gènere? Quins agents intervenen en la configuració de la nostra identitat de gènere?
- Què vol dir poder escollir l'orientació sexual? A quines situacions heu de fer front?
- Quins són els factors i els agents que intervenen per desmuntar una situació de LGTBI-fòbia?
- Té la Laure/el Mickäel un problema d'identitat sexual? Com creieu que se sent?
- Com es reflecteixen a la pel·lícula els estereotips de gènere?
- És violència de gènere la patologització de la transsexualitat?
- Revela la pel·lícula una societat respectuosa amb la diversitat de gènere?

- Reprodueix la família nuclear l'ordre heteronormatiu?

Pas 3

Apreneu a parlar sobre aquest tema amb respecte, donant l'opinió sense voler imposar-la per sobre de la de les altres.

Poder experimentar totes les dimensions que engloben la sexualitat i el gènere, sense generar tabús o menyspreus.

Activitat 2

Matrioixca

Propòsit de l'activitat 2

Connectar amb l'essència personal per quedar lliure de creences i patrons de comportament apresos

Aquesta activitat està plantejada per tal que cada participant pugui connectar amb la seva essència, despullant-se de totes les creences, estereotips, mites, etc., que hagi pogut assumir com a vàlids.

La puresa, que es mostra i és expressada en el moment de néixer, és ocultada al llarg dels anys per molts factors: familiars, socials, culturals, etc. Poder reconnectar-s'hi, ni que sigui per un breu instant, pot despertar records que facilitin entendre la pròpia existència.

Pas 1

Cada jove rep un paper amb una silueta gran neutra impresa. Aquesta primera "capa" representa l'essència, el ser.

Cada jove pot repassar aquesta silueta amb un color o amb diversos i pot escriure "jo soc" sobre el cap.

Pas 2

Cada jove pot anar afegint capes en paper vegetal o transparent al seu ser, tantes com consideri. Les capes es poden anar superposant i enganxant amb el material que sigui més adequat.

- Comenceu per la part alta del cos: espatlles, cap i contorn (dins i fora de la silueta). Hi podeu escriure, pintar, dibuixar... el que sentiu.
- A continuació podeu fer el mateix al tronc: braços, pit, panxa, estómac i contorn.
- I finalment a les extremitats inferiors i el seu contorn.

Pas 3

Cada jove presenta el resultat final al grup i es genera un debat reflexiu.

- Què sents en veure la teva pròpia matrioixca?
- Què sents en veure la dels altres?
- Quina és la capa més important per a tu? I la que ho és menys?
- Què volen mostrar o què amaguen les teves capes?
- T'agradaria afegir-hi o treure-hi capes?

- Hi ha alguna capa que no t'hagués agradat afegir-hi i tot i així ho has fet?
- Què és per a tu crear un personatge? En reconeixes més d'un en tu, en la teva manera de relacionar-te?
- Què és per a tu la identitat?
- Com creus que els altres et veuen?
- Què és per a tu el gènere? Com t'agrada més expressar-lo?

Activitats per a l'equip de professionals

Edat	Adultesa
Material	Tres fotografies (una de la infantesa, una de l'adolescència i una d'actual), un cabdell de llana i cinta adhesiva
Temps	1 h – 1 h 30 min
Propòsit	Fer prendre consciència i aportar llum al procés de socialització de gènere
Preparació prèvia	No
Conceptes clau	Aprenentatges socials i culturals, propòsit de vida i limitacions
Conceptes que es treballen	Construccions socioculturals del gènere
Què deixem anar?	Constructes socials i culturals del gènere que allunya unes persones de les altres
Què hi guanyem?	Connexió amb l'essència personal, amb el propòsit de vida propi
Activitat 1	Conèixer el SAI LGBTI
Propòsit de l'activitat 1	Crear xarxa amb el servei de referència d'atenció a la diversitat afectiva, sexual i de gènere
Activitat de preparació	Caminar conscientment
Activitat 2	Un passeig per la història
Propòsit de l'activitat 2	Desaprendre conscientment tot el que s'ha après fins avui en relació amb el gènere i la sexualitat

Activitat 1

Conèixer el SAI LGBTI

Propòsit de l'activitat 1

- Crear xarxa amb el servei de referència d'atenció a la diversitat afectiva, sexual i de gènere

Concerteu una visita amb el Servei d'Atenció Integral LGBTI (SAI LGBTI) més pròxim al servei o recurs per tal de conèixer la persona referent del servei i poder-li transmetre tots els dubtes i inquietuds que tingueu.

Aquesta connexió amb el SAI LGBTI és fonamental ja que és el servei responsable de portar a terme les polítiques LGBTI+ del territori i d'acompanyar les persones del col·lectiu, les seves famílies, altres professionals, etc.

La llista dels SAI es pot consultar en l'apartat [Àmbits d'actuació](#) del web del Departament d'Igualtat i Feminismes.

Desenvolupament

Preparació

Cal acompanyar cada participant a concentrar-se en el cos i a parar el soroll de la ment. Ho podem aconseguir amb alguns jocs i expressions corporals.

Activitat de preparació: caminar conscientment

Cal començar caminant per tot l'espai de la sala. I entre indicacions tornar a caminar per tot l'espai.

Indicacions

- Camineu
 - com si busquéssiu una cosa que heu perdut.
 - com si ensenyéssiu taitxí.
 - com si ensenyéssiu taitxí i haguéssiu perdut una cosa.
 - com si fóssiu astronautes.
 - com un executiu.
 - com algú que fa gimnàstica rítmica.
- Atureu-vos.
- Salteu.
- Torneu a caminar.
- Ara *atureu-vos* implica caminar, *salteu*, aturar-se i *camineu*, saltar.
- Camineu a diferents velocitats, del 0 al 10.
- Correu a velocitat 10 sentint el cos.
- Estireu-vos a terra i escolteu la respiració.

Activitat 2

Un passeig per la història

Propòsit de l'activitat 2

- Desaprendre conscientment tot el que s'ha après fins avui en relació amb el gènere i la sexualitat

La persona que guia l'activitat dona a cada participant les seves tres fotografies i la llana.

Poseu música. Convideu els participants a asseure's i a connectar amb la fotografia de la seva infantesa.

Indicacions

- Tanqueu els ulls.
- Connecteu amb la profunditat de l'univers.

Ets en un punt indeterminat de l'univers i vols viure en aquest món.

Encara no ets a la panxa de la teva mare i ja estan dipositant en tu el que volen que siguis: un nen per això, una nena per allò, que arribi amb bona salut, que es dediqui a això...

I de sobte neixes en aquest món, amb una missió que pots saber o no, sense roba, amb genitals... i una persona amb bata blanca determina quin és el teu sexe i el teu gènere.

INFANTESA

- Quan vaig néixer, com va ser el part? El puc sentir de nou?
- M'observo els genitals. Quina importància tenen per a mí? I per a les altres persones?
- Com descobreixo el cos?
- Què em diuen els meus pares, mares o tutors?
- Què em comença a interessar?
- Com em relaciono amb els altres nens i nenes?
- Què m'agrada fer, dir, sentir...?
- Què els dic als altres nens? I a les altres nenes?
- Puc recordar algun moment concret de la llar d'infants?
- Què em diuen a l'escola sobre com s'ha de comportar un nen? I sobre com s'ha de comportar una nena?

TRANSICIÓ

Enganxeu el fil de llana i la teva fotografia a terra amb cinta adhesiva.

Agafes el fil, t'aixeques, i camines amb els ulls tancats o amb els ulls entreoberts, amb el cap inclinat 45 graus, deixant enrere el teu camí. I tornes a seure.

Connectes amb la fotografia de la teva adolescència.

Pares atenció a la manera com camines, la postura corporal, allò que sents...

ADOLESCÈNCIA

T'asseus i arribes a l'adolescència.

- Com de fortes són les pressions dels meus grups d'iguals? Exerceixo jo aquestes pressions?
- Què faig o què dic que no correspon a com soc?
- Com són les meves primeres relacions sexuals?
- Quan començo a tenir la sensació que sembla que jo soc el meu cos?
- A qui li explico tot el que em passa?
- Quins són els meus referents com a homes? I com a dones?

TRANSICIÓ

Enganxeu el fil de llana i la teva fotografia a terra amb cinta adhesiva.

Agafes el fil, t'aixeques, i camines amb els ulls tancats o amb els ulls entreoberts, amb el cap inclinat 45 graus, deixant enrere el teu camí. I tornes a seure.

Connectes amb la fotografia de la teva adulta.

Pares atenció a com camines, la postura corporal, allò que sents...

ADULTESA

T'asseus i arribes a l'adulesa.

Ara observeu la motxilla que porto carregant des de fa anys. Me la trec i la deixo just davant meu. I m'atreveixo a obrir-la. Està plena de coses: n'hi ha que estan ordenades, d'altres desordenades; algunes fan olor de flors i les altres fan pudor d'ai-

gua estancada. I m'endinso en la motxilla, i cerco totes les coses que he anat posant-hi (o m'hi han anat posant) sense adonar-me'n i, que fins avui, he estat carregant sense voler-ho fer: les que m'han dit que havia de ser per ser home, o per ser dona, les que he donat per bones i les familiars que han anat passant de generació en generació. També hi cerco les creences i expectatives de gènere (fill, pel fet de ser home espero de tu.../filla, pel fet de ser dona espero de tu...).

- Què m'agrada i què no m'agrada del meu cos?
- Com són les meves relacions sexuals avui? M'agradaria tenir-ne més? M'agradaria tenir ganes de tenir-ne?
- De vegades tinc relacions sexuals sense tenir-ne ganes?
- Incorporo l'autocura i l'autodedicació com un tema molt important per a mi?
- M'he preguntat què vol dir ser home / ser dona?

TRANSICIÓ

Enganxo el fil de llana i la teva fotografia a terra amb cinta adhesiva. M'aixeco i observo el meu camí: tot el que he passat, amb qui m'he creuat, amb qui m'he creuat i ni me n'he adonat, com ha estat el camí fins aquí... i observo tot el que ha passat el meu cos: les creences, els estigmes, els rols...

Ho posem en comú mitjançant un cercle de paraula.

9. GLOSSARI

Volem destacar com n'és d'important utilitzar conscientment el llenguatge. En parlar estem creant realitats i cal que totes tinguin nom per tal de no continuar invisibilitzant-les i discriminant-les.

Per a algunes persones això pot arribar a ser una qüestió trivial; malgrat això, a moltes persones LGBTI+ els pot ajudar a ser reconegudes i respectades. Si m'anomenes, existeixo!

També hem de ser conscients que la terminologia d'avui no pot ser vàlida demà a causa de la gran evolució existent dins del món LGBTI+. Per aquest motiu cal fer el treball d'incorporar transversalment a tots els àmbits aquesta manera de veure, viure, entendre i practicar el gènere i la sexualitat, més enllà d'aprendre'ns les definicions dels termes que consten tot seguit (en podeu consultar d'altres en el [Diccionari LGBT \(lèsbic, gai, bisexual, trans\)](#) del Centre de Terminologia TERMCAT).

Asexual

Persona que no té la capacitat de sentir atracció afectivosexual envers cap persona de cap categoria de gènere. Les asexualitats grises fan referència a la capacitat de sentir atracció només sota unes circumstàncies determinades i es consideren part de l'espectre asexual.

Bifòbia

Discriminació que pateixen les persones bisexuals pel fet de ser-ho. També pot fer referència a l'odi o aversió cap a elles. Es poden tenir actituds bífobes de manera inconscient encara que la persona no sigui ideològicament bífoba.

Bisexual

Persona que té la capacitat de sentir atracció afectivosexual envers persones de distintes categories de gènere, no necessàriament alhora, de la mateixa forma o amb la mateixa intensitat.

Binarisme

Estructura social que exclou les realitats que van més enllà dels conceptes tradicionals d'home i dona i les invisibilitza.

Cissexisme

Presumpció que tothom és cisgènere. És una perspectiva que exclou la realitat de les persones trans* i les invisibilitza.

Cisgènere

Persona la identitat de gènere de la qual coincideix amb la que se li va assignar en néixer en funció de les seves característiques sexuals. Col·loquialment s'utilitza l'abreviatura cis.

Expressió de gènere

Aparença i comportaments d'una persona quant al gènere: manera de vestir, gestualitat, gustos, etc.

Gai

Home que té la capacitat de sentir atracció afectivosexual exclusivament cap a altres homes.

Gènere assignat en néixer

Pràctica cissexista que consisteix en assignar a una persona en néixer una identitat de gènere en funció del seu sexe.

Heterosexisme

Presumpció que tothom és heterosexual. És una perspectiva que exclou la realitat de les persones LGBTI i les invisibilitza.

Homofòbia

Discriminació que pateixen les persones homosexuals pel fet de ser-ho. També pot fer referència a l'odi o aversió cap a elles. Es poden tenir actituds homòfobes de manera inconscient encara que la persona no sigui ideològicament homòfoba.

Homosexual

Persona que té la capacitat de sentir atracció afectivosexual cap a persones de la mateixa categoria de gènere que la seva.

Identitat de gènere

Autoconcepte de la persona sobre si mateixa en relació amb la categoria de gènere a la qual pertany, és a dir, identificació d'una persona com a home, dona, un altre gènere, més d'un o cap.

Intersex

Persona que, pels seus caràcters sexuals, no es pot classificar clarament, d'acord amb el model mèdic, com a mascle ni femella, ja que presenta característiques intermèdies entre els dos sexes.

Lesbiana

Dona que té la capacitat de sentir atracció afectivosexual exclusivament cap a altres dones.

Orientació afectivosexual o orientació del desig:

Capacitat de sentir atracció afectiva, romàntica, i/o sexual cap a homes, dones, altres categories, més d'una o cap.

Passada

Es considera que una persona trans* té passada quan, per la seva aparença, no és reconeguda com a trans*.

Persona no-binària

Persona amb una identitat de gènere que no coincideix amb els conceptes tradicionals d'home i dona.

Queer

Originalment era una paraula despectiva per referir-se a les persones LGTBI. Actualment és un terme reapropiat per persones LGTBI+, sovint des d'una perspectiva ideològica crítica amb l'identitarisme de les sigles.

Sexe biològic

El sexe és la funció reproductora mitjançant la qual un individu d'una espècie amb reproducció sexual fabrica un tipus de gàmeta. En les espècies oogàmiques dioiques, com l'espècie humana, s'anomenen *mascles* els individus que fabriquen

els gàmetes més petits i mòbils, i *femelles* els que fabriquen els gàmetes més grans i immòbils.

Sexe assignat

Categoria de mascle o femella assignada a una persona en funció de les seves característiques i el model de sexe en l'espècie humana. És a dir, és el procés mitjançant el qual, a partir de l'observació, s'intenta inferir el sexe biològic de la persona.

Aquest model està basat en aquelles característiques anatòmiques, fisiològiques i genètiques més comunes en mascles i femelles. Es dona més importància als caràcters sexuals primaris i, en particular, a les gònades.

Trans*

Terme paraigua utilitzat per referir-se de manera inclusiva a totes les persones que viuen (contínuament o temporalment) en una categoria de gènere que difereix de la que se'ls va assignar en néixer. Aquest terme inclou realitats tan diverses com persones transgènere, transsexuals, agèneres, no-binàries, fluides, transvestides i tantes altres.

Transfòbia

Discriminació que pateixen les persones trans* pel fet de ser-ho. També pot fer referència a l'odi o aversió cap a elles. Es poden tenir actituds trànsfobes de manera inconscient encara que la persona no sigui ideològicament trànsfoba.

Transgènere

Persona la identitat de gènere de la qual no coincideix amb la categoria de gènere que se li va assignar en néixer, bé perquè s'identifica amb l'altra categoria de gènere binari tradicional o perquè té una identitat de gènere no-binària.

Transsexual

Persona transgènere que ha modificat o té la necessitat de modificar les seves característiques sexuals. Tot i que hi ha persones trans que s'identifiquen plenament amb aquest terme, està caient progressivament en desús ja que fa èmfasi en el sexe assignat i no en el gènere i, a més, no hi ha consens sobre el límit entre transsexual i transgènere. És un concepte d'origen psiquiàtric sovint associat a una visió patològica de les realitats trans*.

10. GRUP DE TREBALL

Montserrat Ylla- Català i Passola

Tècnica de l'Àrea de Suport a Centres de Barcelona Comarques i Metropolitana
Direcció General d'Atenció a la Infància i Adolescència

Marta Llobet Guardia

Tècnica de l'Àrea de Suport a Centres de Barcelona Comarques i Metropolitana
Direcció General d'Atenció a la Infància i Adolescència

Núria Deulofeu Font

Responsable de l'Àrea de Suport a Centres Servei d'Atenció a la Infància i Adolescència de Girona

Anna Casanoves Ribas

Tècnica de l'Àrea de Suport a Centres Servei d'Atenció a la Infància i Adolescència de Girona

Neus Moragas Fontané

Metgessa del Servei d'Atenció a la Infància i Adolescència de Girona

Prudenci Gatell Cos

Tècnic del Servei d'Atenció a la Infància
Consorti de Serveis Socials de Barcelona

Irene Casas Serra

Tècnic del Servei d'Atenció a la Infància
Consorti de Serveis Socials de Barcelona

Raül Escoda Pallejà

Tècnic del Servei d'Atenció a la Infància
Consorti de Serveis Socials de Barcelona

Ana Bessa Cruz

Responsable de la Unitat d'Atenció a Joves Migrats Sols. Barcelona
Direcció General d'Atenció a la Infància i Adolescència

Berta Gómez Roig

Tècnica de la Unitat d'Atenció a Joves Migrats Sols. Barcelona
Direcció General d'Atenció a la Infància i Adolescència

Cristina Fernández Latorre

Tècnica de la Unitat d'Atenció a Joves Migrats Sols. Barcelona
Direcció General d'Atenció a la Infància i Adolescència

Montse Jové Armengol

Tècnica de l'Àrea de Suport al Jovent Tutelat i ex tutelat. Tarragona
Direcció General d'Atenció a la Infància i Adolescència

Anna Faura Poy

Jurista de l'Àrea d'atenció a la Infància i l'Adolescència.
Serveis Territorials a Terres de l'Ebre
Direcció General d'Atenció a la Infància i Adolescència

Lluïsa Jiménez i Gusi

Responsable de l'Àrea per la igualtat de tracte i no discriminació de persones LGBTI.

Direcció General Polítiques Públiques LGTBI+

Bernat Puig i Ezquerria

Responsable de projectes

+Educació Cooperativa

Dolors Chavarría Giner

Tècnica de la Secretaria d'Infància, Adolescència i Joventut

Departament de Drets Socials

11. BIBLIOGRAFIA

- Bauman, Z. (2007). *Tiempos líquidos. Vivir en una época de incertidumbre*. Barcelona: Tusquets.
- Bly, R. (1994): *Iron John: Una nueva visión de la masculinidad*. Madrid: Gaia Ediciones.
- Butler, J. [1989] (2017). *El género en disputa. El feminismo y la subversión de la identidad*. Barcelona: Paidós.
- Carabí, A.; Armengol, J. (eds.) (2008). *La masculinidad a debate*. Barcelona: Icaria.
- Coll-Planas, G. (2009). *La voluntad y el deseo. Construcciones discursivas del género y la sexualidad: el caso de trans, gays y lesbianas (tesi doctoral)*. Universitat Autònoma de Barcelona. Disponible a: <https://www.tdx.cat/handle/10803/5148>
- Coll-Planas, G. (2012). *La carne y la metáfora. Una reflexión sobre el cuerpo en la teoría queer*. Barcelona/Madrid: Editorial Egales.
- Coll-Planas, G.; Bustamante, G.; Missé, M. (2009). *Transitant per les fronteres del gènere. Estratègies, trajectòries i aportacions de joves lesbianes, gais i trans*. Barcelona: Observatori Català de la Joventut.
- Coll-Planas, G.; Missé, M. (2009). *Diagnòstic de les realitats de la població LGTB de Barcelona*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.
- Coll-Planas, G.; Vidal, M. (2013). *Dibuixant el gènere*. València: Edicions 96.
- Esteban, M.L. (2013). *Antropología del cuerpo: género, itinerarios corporales, identidad y cambio*. Barcelona: Edicions Bellaterra.
- Gómez Martín, V.; Aguilar García, M. Á. (dir.). *Manual pràctic per a la investigació i enjudiciament de delictes d'odi i discriminació*. Catalunya: Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.
- Mérida, R. (ed.) (2016). *Masculinidades disidentes*. Barcelona: Editorial Icaria.
- Perry, G. (2016). *La caída del hombre*. Barcelona: Malpaso Ediciones.
- Platero, R. L. (2014). *Trans*exualidades, acompañamientos, factores de salud y recursos educativos*. Barcelona: Edicions Bellaterra.
- Platero, R.; Gómez, E. (2008). *Herramientas para combatir el bullying homofóbico*. Madrid: Talasa Ediciones.
- Preciado, B. (P.). (2002). *Manifiesto contrasexual*. Madrid: Opera Prima.
- Walters M; Carter B.; Papp P.; Silverstein O. (1991). *La red invisible*. Barcelona: Ediciones Paidós Ibérica.

Generalitat
de Catalunya